

Senast uppdaterad: 2025-08-22

Rättshandlingars ogiltighet vid allvarligt spelproblem – analys

Analys

Högsta domstolen 2025-07-01, mål nr [T 607-24](#) "Nätkasinot"

Det är inte ofta som Högsta domstolen tillämpar någon av avtalslagens ursprungliga bestämmelser om ogiltighet. I domen *Nätkasinot* sker det emellertid. Högsta domstolen anger där att ett spelföretags automatiserade insamlande av information om en kund innebär att företaget ska anses ha vetskap om de förhållanden som framgår av den sålunda insamlade informationen. I målet anges informationen visa att kunden hade allvarliga spelproblem. I kombination med att spelföretaget trots det riktade omfattande och påträngande marknadsföring om fortsatt spelande till kunden medförde det att kundens rättshandlingar – hans fortsatta spelande, eller snarare hans inbetalningar för att kunna fortsätta spela – inte kunde göras gällande mot honom. Jon Kihlman har analyserat HD:s dom.

BAKGRUND

Avtalsrelationen mellan spelföretaget och kunden varade i fem år, mellan 2009 och 2014. Under den tiden spelade kunden för ca 16 miljoner euro och förlorade totalt drygt närmare 500 000 euro.

I januari 2012 blev kunden på spelföretagets initiativ så kallad VIP-kund. Enligt vad som anges i tingsrättens dom får VIP-kunder en mer personlig service och fortlöpande information om kampanjer. Under den i målet aktuella perioden fick VIP-kunderna också erbjudanden om särskilda bonusar och andra typer av rabatter. Att vara VIP-kund innebär således framför allt att man får mer marknadsföring och bereds mer omfattande möjlighet att spela bort sina pengar, låt vara att spelföretagets marginal på varje enskilt spel på grund av bonusar och rabatter blir lägre än för en vanlig kund. En VIP-kunds förmodade högre spelfrekvens torde emellertid kompensera för den lägre marginalen.

Parternas avtalsrelation beskrivs av (Högsta domstolen (HD) i domens p. 26 som ett slags ramavtal, inom vilket kunden via internet kunde ropa av genom att spela. Den kunde i princip lika gärna ha kunnat beskrivas som ett stående anbud från spelföretaget som kunden vid ett eller flera tillfällen kunde acceptera genom att spela. Oberoende av hur relationen beskrivs var varje sådant spel i sig en rättshandling, det vill säga en viljeförklaring från kunden som syftade till att grundlägga, förändra eller upphäva ett rättsförhållande (jfr. Kihlman, [lagkommentar till avtalslagen, avsnitt 1.6](#) med vidare hänvisningar). Ramavtalets funktion var i första hand att möjliggöra sådana rättshandlingar, inte minst genom att säkerställa att spelföretaget fick betalt, vilket skedde genom att kunden tillhandahölls ett konto till vilket förskottsbetalningar skulle göras. Till kontot betalade i förekommande fall spelföretaget också ut kundens vinster.

Spelföretagets tjänst möjliggjorde för det att helt automatiserat samla in information om kunder och deras spelande. Spelföretaget – eller åtminstone dess datorer – fick därigenom mycket god kännedom om hur, när och i vilken omfattning enskilda kunder spelade. Informationen gav spelföretaget underlag för att utveckla och skräddarsy produkter för att locka kunder att spela och att spela mer. Spelföretaget kunde också, baserat på den insamlade informationen, helt automatiserat lämna erbjudanden och annan kommunikation till enskilda kunder.

Under 2014 sade kunden upp ramavtalet och begärde att han skulle stängas av från fortsatt spelande.

FRÅGAN I MÅLET OCH 33 § AVTALSLAGEN

Enligt domens p. 9 var frågan i målet – med uttrycklig hänvisning till [33 §](#) lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (AvtL) – främst om det skulle strida mot tro och heder att göra gällande de rättshandlingar som lett till avtal om spel. Den angivna lagregeln sammanfattar och kompletterar de i [28–31 §§](#) AvtL angivna ogiltighetsgrunderna enligt följande:

"Rättshandling, som eljest vore att såsom giltig anse, må ej göras gällande, där omständigheterna vid dess tillkomst voro sådana, att det skulle strida mot tro och heder att med vetskap om dem åberopa rättshandlingen, och den, gentemot vilken rättshandlingen företogs, måste antagas hava ägt sådan vetskap."

I en tvist behöver således åberopas omständigheter som är tillräckligt kvalificerade för att en rättslig bedömning av dem leder till att det skulle strida mot tro och heder att med vetskap om dem åberopa en rättshandling – eller flera rättshandlingar – som har företagits med anledning av dem. Det senare kausalsambandet framgår inte uttryckligen av lagtexten, men torde ändå vara en absolut förutsättning för regelns tillämpning. Det följer om inte annat av dels att de ska ha förelegat när rättshandlingen företogs, dels den rättsliga kvalifikation som ska göras: Det strider knappast mot tro och heder att åberopa en rättshandling som *inte* har påverkats av i och för sig rättsstridiga omständigheter.

Därtill måste åberopas att mottagaren av rättshandlingen hade vetskap om omständigheterna. Vetskapen behöver emellertid inte styrkas. Det räcker att mottagaren *måste anses* ha känt till dem. Mot bakgrund av vad HD angav i *Suterränghuset på Ekerö* ([NJA 2021 s. 353](#)) p. 11 kan man emellertid fråga sig om det är någon skillnad mellan de båda kraven. Detsamma gäller förhållandet mellan dem och att en part bara *borde* känna till en omständighet:

"Om näringsidkaren gör gällande att reklamation har skett för sent med hänvisning till att konsumenten hade märkt felet tidigare än vad han eller hon har uppgett, ligger bevisbördan för att så har varit fallet på näringsidkaren. Beviskravet bör vara det som normalt gäller i tvistemål. Någon gång kan det finnas bevisning rörande konsumentens subjektiva kännedom om felet. I normalfallet blir det emellertid fråga om en objektivt bedömd bedömning. Vid en sådan får bl.a. felets karaktär och omfattning betydelse. Om omständigheterna objektivt sett är sådana att det framstår som mer eller mindre uteslutet att konsumenten efter en viss tidpunkt var okunnig om felet, får kunskap om felet anses ha förelegat från den tidpunkten."

Icke desto mindre anger HD särskilt i domens p. 12 att det inte är tillfyllest att mottagaren av rättshandlingen – här spelföretaget – borde ha känt till de kvalificerande omständigheterna. Mot bakgrund av *Suterränghuset på Ekerö* skulle man således behöva göra en distinktion mellan att det är "mer eller mindre uteslutet" att spelföretaget inte kände till omständigheterna och att det bara framstår som exempelvis "sannolikt". I verkligheten är det knappast mer än en lek med ord. Under alla förhållanden torde den skillnad som i 33 § AvtL markeras med "måste" mellan vad en part – spelföretaget – faktiskt känner till och vad parten bara måste ha känt till ha raderats ut genom *Suterränghuset på Ekerö*.

OGILTIGHETENS OBJEKT

I domens p. 10 markerar HD att ogiltighet enligt avtalslagen inte behöver träffa själva avtalet, utan kan begränsas till en av de rättshandlingar som skapar avtalet. Ogiltigheten kan således träffa exempelvis "en accept av ett avtalsanbud". Anbudet skulle därför vara fortsatt giltigt. Det är helt i enlighet med lagens konstruktion, där åtminstone det tredje kapitlet är tillämpligt för alla slags rättshandlingar. Däremot följer av [3 §](#) – eller möjligen [8 §](#) – AvtL att ett sådant giltigt anbuds överlevnad i allmänhet blir tämligen kortvarig. I målet skulle det emellertid innebära att ramavtalet – eller det stående anbudet – var fortsatt giltigt.

Inom parentes kan man här naturligtvis fråga sig vad ett "avtalsanbud" är, eller snarare hur det skiljer sig från ett vanligt "anbud", som enligt 1 § AvtL alltid torde syfta till att ett avtal ska slutas och således alltid redan utan det av HD tillagda prefixet är ett "avtalsanbud". Den såvitt jag vet av HD nyskapade termen tillför rimligtvis ingenting i förhållande till gängse terminologi.

I domens p. 11 noterar HD att bestämmelsen "tar ... sikte på en viss rättshandling men tillåter att en bredare bedömning görs av en avtalssituation och dess rättsliga och praktiska konsekvenser". Det är naturligtvis korrekt. Det är emellertid mest ett slags genväg för att slippa ta ställning till varje enskild rättshandling – varje enskilt spel eller varje enskild inbetalning – för att bedöma dess ogiltighet. Så kan man göra när förutsättningarna för varje enskild rättshandling är identiska med förutsättningarna för övriga rättshandlingar. Om förutsättningarna däremot skulle skilja sig åt föreligger emellertid knappast bara *en* avtalssituation, utan *flera* avtalssituationer. Då måste rimligtvis varje enskild rättshandling – eller varje grupp av identiska rättshandlingar – provas för sig.

SJUKDOM ELLER BARA PROBLEM?

I punkterna 15–17 redogör HD för distinktionen mellan "spelproblem" och "spelberoende" (eller, som det tydligt numera heter, "hasardspelsyndrom"). Med spelproblem avses att en person har bristande kontroll över sitt spelande och att det ger upphov till påtagliga negativa konsekvenser. Hasardspelsyndrom är i stället en klinisk diagnos över att personen har förlorat kontrollen över sitt spelande, så att spelandet framstår som tvångsmässigt.

Av punkterna 30 och 31 framgår att det för tillämpningen av 33 § AvtL inte krävs förekomst av och kännedom om *spelberoende* (hasardspelsyndrom). I stället räcker det att en person har *spelproblem* och att mottagaren av dess rättshandlingar måste antas ha vetskap om dem.

HD:S BEDÖMNING

HD konstaterar att spelföretaget under den i målet aktuella tiden fortlöpande hade riktat uppsökande marknadsföring mot kunden i form av e-postmeddelanden och sms. Marknadsföringen bestod av nyhetsbrev och allmän reklam, men också i stor omfattning erbjudanden direkt utformade för kunden om bonusar och liknande som behövde omsättas i spel inom en viss tidsfrist för att kunna utnyttjas. Som exempel anges i Patent- och marknadsöverdomstolens dom att en erhållen "julbonus" om 5 000 kronor behövde "omsättas 25 gånger inom 10 dagar i Casinot eller 3 gånger på Oddset". Härutöver framförde spelföretagets anställda under uppgivande av att vara kundens "kontaktpersoner" liknande erbjudanden.

Marknadsföringen – som av HD betecknades som "klart påträngande" – innefattade speluppmaningar riktade mot en person som på grund av allvarliga – av spelföretaget kända – spelproblem befann sig i ett ytterst utsatt läge och som i praktiken saknade tillräckliga möjligheter att värja sig. HD konstaterade därför att omständigheterna var sådana att det skulle strida mot tro och heder att med vetskap om dem åberopa de

spel som kunden genomförde under den i målet aktuella tiden, det vill säga kundens acceptera av spelföretagets "avtalsanbud". Spelföretaget måste antas ha haft sådan vetskap. Kundens rättshandlingar kunde därför enligt 33 § AvtL inte göras gällande.

Rättsföljden

Domen innebär i huvudsaken att spelföretaget ska betala 527 395 euro till kunden. I domens p. 7 anges att beloppet svarar mot kundens "nettoförlust". Ordvalet antyder att fråga är om skadestånd. Så är emellertid knappast fallet, även om förutsättningarna för skadestånd i och för sig rimligtvis är för handen.

Beloppet avser i stället skillnaden mellan kundens inbetalningar (785 709 euro) och uttag (258 314 euro). Det är således egentligen inbetalningarna – som i sig är rättshandlingar – som är föremål för ogiltighet, medan spelen – som också är rättshandlingar – bara är omständigheter som föranleder ogiltigheten. Av processuella skäl hade varken Patent- och marknadsöverdomstolen eller HD anledning att ta ställning till om samtliga inbetalningar skulle omfattas av ogiltigheten – så att återbetalningen skulle avse 785 709 euro – eller om beloppet skulle jämkas med beaktande av kundens uttag. Den bedömningen hade kunden redan gjort.

Domens huvudsakliga prejudikatvärde finns i punkterna 13 och 14: Vid tillämpningen av 33 § AvtL presumeras en part, som använder digitala lösningar för att samla in och bearbeta uppgifter om enskilda kunders beteenden och preferenser och som lägger uppgifterna till grund för automatiserade beslut att anta anbud eller lämna erbjudande eller använder dem som stöd för sådana beslut, ha vetskap om den information som tekniken ger tillgång till och företaget använder. Vetskapen behöver således inte finnas hos någon fysisk person, utan det räcker att underlaget för den finns i partens informationssystem.

ANALYS

Spelskulder är hederskulder. Den praktiska betydelsen därav är att samhället inte tillhandahåller en spelborgenär domstolar och exekutionsmyndigheter för att driva in en spelskuld. I stället är borgenären hänvisad till gäldenärens heder. Om gäldenären saknar heder – eller av annat skäl saknar möjlighet eller vilja att betala – är borgenären hänvisad till mindre formella exekutionsalternativ.

På motsvarande sätt skulle man kunna tänka sig att även andra fordringar med anledning av spel än rena spelskulder också skulle utgöra hederskulder. Domstolarna i målet har uppenbarligen inte ansett att så skulle vara fallet.

33 § AvtL är ett avsteg från principen *pacta sunt servanda*. Under i bestämmelsen angivna förhållanden behöver en part inte hålla vad den har lovat.

Kombinationen av tämligen allvarliga spelproblem, motpartens kännedom om dem och en marknadsföring som har gjort åtskilligt för att kapitalisera på problemen och – som en måhända inte avsedd men ändå praktisk konsekvens – öka dem, har medfört att spelföretagets åberopande av de aktuella rättshandlingarna ansågs strida mot tro och heder.

Det är knappast särskilt anmärkningsvärt. Eftersom vi har ett lagstadgat undantag från principerna om avtalsfrihet och löftesbundenhet, så torde ett utnyttjande av skadliga och ur såväl ett individuellt som ett samhällsperspektiv oönskade beteenden, åtminstone i kombination med marknadsföring som syftar till att underblåsa sådana beteenden, vara en tämligen lågt hängande frukt.

En särskild fråga, som inte hanteras särskilt i rättsfallet, är om marknadsföringen var en nödvändig förutsättning för utgången. Att den får en framträdande roll i domskälen, talar naturligtvis för att så är fallet. Det är icke desto mindre tänkbart att det bara gjorde vägen till domslutet lättare. Domen ska således knappast förstås så att marknadsföringen var en avgörande förutsättning för att 33 § AvtL skulle kunna tillämpas. I stället är det fullt tänkbart att redan en kombination av allvarliga spelproblem och spelföretagets vetskap om dem skulle ha kunnat räcka för att komma till samma domslut.

Målet sticker ut inte minst på grund av den monetära omfattningen av kundens spelande. De flesta människor har emellertid inte praktiska möjligheter att spela bort tillnärmelsevis så mycket pengar. För dem skulle redan en förlust av en bråkdel av det aktuella beloppet utgöra en ekonomisk katastrof.

Ett större samhällsproblem än spelande torde vara omfattningen av de krediter som lämnas till privatpersoner för konsumtion. Cirka 400 000 personer i Sverige har skulder hos Kronofogdemyndigheten, se [prop. 2024/25:138 \(Stärkt konsumentskydd på kreditmarknaden\)](https://www.kronofogden.se/2024/25/138), s. 29. Av dem torde en stor andel utgöras av konsumtionsskulder. Cirka 250 000 personer bedöms av Kronofogdemyndigheten ha "en långvarig oförmåga att betala sina skulder".

I åtskilliga fall torde kreditgivarna vid sådan kreditgivning ha haft tillgång till information om gäldenärerna som har visat att sannolikheten var hög för att gäldenärerna – om den inte redan var del av statistiken – skulle sällas till Kronofogdemyndighetens statistik över gäldenärer. Ligger det då inte nära till hands att mot bakgrund av *Nätkasinot* anse att det strider mot tro och heder att åberopa krediten mot gäldenären? Steget mellan spelproblem och kreditbaserade konsumtionsproblem är under inga förhållanden särskilt långt: Kronofogdens statistik visar att flera hundra tusen personer i Sverige har "bristande kontroll över" sin kreditbaserade konsumtion. Och det ligger nära till hands att anta att "det ger upphov till påtagliga negativa konsekvenser".

En sådan bedömning kan emellertid knappast resultera i att krediten skulle ogiltigförklaras, åtminstone i betydelsen att den då skulle gå åter. Då skulle ju gäldenären – som kan antas sakna erforderlig likviditet – tvingas att omedelbart betala tillbaka lånet. En sådan praktisk konsekvens har alltid fått bestämmelsen i 31 § AvtL om ocker att framstå som märklig, åtminstone om ogiltigheten träffar hela avtalet.

Rättsföljden av en sådan bedömning skulle i stället behöva vara att kreditvillkoren jämkas till en för gäldenären – och i förlängningen samhället – rimlig nivå. En sådan rättsföljd är absolut en möjlig konsekvens av om kreditgivningen mot bakgrund av marknadsföringen och andra omständigheter skulle likställas med omständigheterna i *Nätkasinot*.

[Jon Kihlman](#)

Advokat, jur. dr